

eudaimonia

Revija za pravnu, političku i
socijalnu teoriju i filozofiju

Br. 1 Januar 2017.

Izdavač

Srpsko udruženje za pravnu
i socijalnu filozofiju

Krhkost demokratskih institucija

Intervju sa Samjuelom Isačarovim

Strane: 159–163

Online na:

<http://www.ivrserbia.org/article/krhost-demokratskih-institucija-intervju-sa-samjuelom-isacarovim/>

KRHKOST DEMOKRATSKIH INSTITUCIJA

Intervju sa Samjuelom Isačarovim

Samjuel Isačarov je profesor ustavnog prava Pravnog fakulteta Njujorškog univerziteta. Autor je brojnih značajnih monografija i članaka iz oblasti ustavnog prava, biračkog prava, teorije demokratije i građansko-procesnog prava. Redakcija Eudaimonie je profesora Isačarova intervjuisala povodom njegovog učešća na konferenciji *"New Politics of Decisionism"* koju je organizovalo Srpsko udruženje za pravnu i socijalnu filozofiju u saradnji s Pravnim fakultetom Univerziteta u Beogradu. Centralne teme razgovara su njegova poslednja knjiga *Fragile Democracies: Contested Power in the Era of Constitutional Courts*, krhkost demokratskih institucija u Srbiji i mogućnost konsolidacije demokratskih institucija u zemljama zapadnog Balkana.

Eudaimonia: Već pri kratkom osvrtu na Vašu biografiju može se zaključiti da se bavite kako pravnom teorijom tako i praksom. Kako je to uticalo na Vaš naučni rad?

Samjuel Isačarov: Upisao sam pravni fakultet sa željom da se bavim pravnom praksom i to tek nakon što sam napustio doktorske studije iz istorije. Obrazovni sistem Sjedinjenih Američkih Država predviđa različita usmerenja na poslediplomskim studijama, pa sam izabrao profesionalno usmerenje umesto akademskog. Tokom pohađanja pravnog fakulteta, ponovo me je privuklo akademsko usmerenje, ali sam se zaista bavio pravnom praksom pre nego što sam počeo da predajem.

To iskustvo je uticalo na mene da učvrstim usmerenost svog akademskog istraživanja na institucije. Usredsređeniji sam na to kako privatne i javne institucije funkcionišu nego na apstraktnija pitanja

pravde i jednakosti koja se postavljaju na višem stepenu teorijskog istraživanja.

Eudaimonia: U svom uvodnom predavanju na međunarodnoj konferenciji "New Politics of Decisionism" istakli ste da su čak i zrele demokratije zapada podložne pretnjama koje se obično smatraju preprekama mladim demokratijama na njihovom putu ka postizanju potpune demokratizacije. Ipak, takođe ste tvrdili da su zapadne demokratije u mnogo boljem položaju zahvaljujući njihovim prethodno razvijenim jakim institucijama. Uzimajući u obzir Vaše ogromno iskustvo u oblasti ustavnog i uporednog prava, možete li nam reći nešto o procesu izgradnje demokratskih institucija? To pitanje je od presudnog značaja kako za Srbiju, tako i za njene susede.

Samjuel Isačarov: Što više proučavam istoriju, sve više sam ubeden da kontingentni elementi vremena, mesta i sreće pomažu ili ometaju razvoj institucija. Fascinantno je čitati kako su očevi osnivači Američke republike raspravljali o oblicima demokratske vladavine, iako nisu imali istorijske precedente koji bi ih usmeravali. Uprkos celokupnoj raspravi, teško je poverovati da bi u tim ranim fazama državnosti došlo do konsolidacije da nije bilo Džordža Vašingtona, odlučnog lidera bez monarhističkih pretenzija. Sličan slučaj bio je i u Južnoafričkoj Republici - sudbonosni kompromis između predvodnika aparthejda i pobunjenika mogao se stabilizovati samo zbog ličnosti Nelsona Mendele, da bi iznova oslabio nakon njegovog odlaska sa vlasti.

De Tokvil je u svojim Američkim dnevnicima mudro zaključio da će uspeh američkog eksperimenta zavisiti od sposobnosti da se prave greške koje se daju popraviti. To bi zahtevalo vreme u kojem bi učenje i oporavak države bili mogući.

Balkansko iskustvo XX veka nažalost ne uliva mnogo poverenja da ima vremena da se institucije stabilizuju, da građanstvo usvoji navike političkog diskursa, kao što ne uliva ni poverenje da se više nijedan konflikt neće završiti krvoprolicom. Teško je reći da se srpski Vašington ili Mendela pojавio na istorijskoj sceni od devedesetih godina XX veka na dalje. Najduži skorašnji period

stabilnosti i razvoja je bio za vreme Tita, ali ni to nije dovelo do demokratske tranzicije već do dugogodišnjih sukoba predvođenih čelnicima vojske i bezbednosnih službi bivše Jugoslavije.

Bilo bi nadmeno reći da se Balkanu prosto još uvek nije posrećilo. Ipak, smatram da su za budućnost ključni naporovi posvećenijih slojeva političkih klasa da izgrade institucije, a ne imperije pojedinaca. Ako Evropa prevaziđe uspon populizma, ako se zapadne ekonomije stabilizuju i ako evropske integracije zadrže svoju celishodnost, tek onda postoji šansa da se umanje pritisci na institucije. Uprkos potresima usled podela u Belgiji i Španiji na primer, članstvo ovih zemalja u evropskom eksperimentu omogućava stabilnost i ekonomski oporavak, čak i kada ne postoji mogućnost formiranja vladajućih koalicija. Evropska unija može Srbiji ponuditi i ekonomski boljatik i političku stabilnost. Ili se bar tome možemo nadati.

Eudaimonia: U okviru istog predavanja istakli ste značaj postojanja osećaja demokratske solidarnosti koji po Vašem mišljenju nedostaje u većini, ako ne i u svim, zapadnim demokratijama. Možete li nam reći nešto o solidarnosti među evropskim državama i u kakvoj je to vezi sa krizom koja trenutno potresa Evropsku uniju?

Samjuel Isačarov: Kad kažem solidarnost, pre svega mislim na kolektivnu posvećenost koja je u srži svake demokratije. Svaki sistem koji se u krajnjoj liniji oslanja na demokratske izbore podrazumeva da će biti i pobednika i gubitnika u svakoj fazi političke selekcije. Za demokratiju je ključan širi vremenski horizont koji omogućava današnjim gubitnicima da očekuju da će se ostvariti uslovi za sutrašnju победу, ali i pobednicima da budu skromni s obzirom na svest o tome da se sledećeg puta mogu naći na gubitničkoj strani političke igre.

Smisao kolektivnog poduhvata podrazumeva da društvo pruža zaštitu i pripadnicima najnižih slojeva dajući im osjećaj sigurnosti. Ne mogu svi biti milioneri, ali demokratije zahtevaju neki osećaj da postoji bezbednosni jastuk, da će društvene koristi biti dostupne svima u određenoj meri. Kada to ne uspe, pouzdanje i

solidarnost nestaju. Kada to ne uspeva duži vremenski period, političku scenu preplavljuju apokaliptični demagozi.

Svetska banka je duže vreme proučavala proces distribucije prihoda širom sveta. Kako je primećeno, dvadeset godina pre nego što je izbila svetska ekonomska kriza 2008, stvarna ekonomska moć radničke klase je opadala čak i kada su svetski napor u smanjenju ljudske patnje doveli do znatnog poboljšanja. Ali postignuti boljšitak je stvorio klasu ugroženih gubitnika, i to je izvor trenutnog nezadovoljstva. U SAD se trenutno suočavamo sa drugom po redu generacijom u kojoj deca ne mogu da dostignu nivoe uspeha svojih roditelja. U Evropi dominira sličan šablon u ranijim industrijskim delovima na severu Engleske i Francuske i na svakom drugom području gde su globalizacija i tehnološki napredak istisnuli velike industrije XIX i XX veka. Onda se to spaja sa naletom imigracije koji menja demografsku sliku Evrope i SAD. Spoj opadajućeg životnog standarda i straha od drugačijeg uzrokovao je popularnost predsednika Trampa u delu Sjedinjenih Država koji nazivamo pojasom rđe,¹ snagu Bregzita u centralnoj Engleskoj (British Midlands) i uspon Nacionalnog fronta u Francuskoj.

Eudaimonia: Nedavna istraživanja pokazuju da mladi u Srbiji postaju sve više kritički nastrojeni prema demokratiji. Konkretno, rezultati istraživanja pokazuju da čak 32% mlađih odraslih ljudi ne smatraju demokratiju najboljim oblikom vladavine. Da li primećujete slične trendove u drugim državama?

Samjuel Isačarov: Da. Kada institucije ne funkcionišu, one gube sposobnost da izazivaju poštovanje. Mladi ljudi po definiciji ishitreno sude o neuspesima institucija. Ipak, demokratije treba da obezbede ne samo mogućnost da se glasa na izborima, već i približavanje društvu u smislu sposobnog vođstva i ekonomski odgovorne politike. Čini se da je infrastruktura Srbije danas ista ona koja je postojala za vreme nedemokratskog režima. To je delom posledica razarajućih ratnih perioda nakon Titovog doba, ali i

¹ Rustbelt je naziv za pojedina područja Sjedinjenih Američkih Država koja su u poslednjim decenijama XX veka deindustrijalizovana (prim. prev.)

neuspeha u ustanovljavanju demokratske odgovornosti u upravljanju javnim dobrima. Opasnost današnjeg vremena jeste opasnost urušavanja u situaciju u kojoj postoji vladavina klijentelističke jake partije ili vladavina jakog pojedinca. Činjenica da svi mogu da glasaju sama po sebi ne uliva baš mnogo poverenja.

Eudaimonia: U Vašoj knjizi Krhke demokratije pisali ste da se za separatističke pokrete uglavnom smatra da predstavljaju pretnju za demokratiju. Uzevši u obzir uspon separatističkih tendencija u Evropi, kako biste definisali problem koji separatizam postavlja pred EU, konkretno u zemljama gde se pojavljuju ali i uopšteno?

Samjuel Isačarov: Smatram da i dalje postoji osećaj regionalne pripadnosti koji navodi na nacionalno otcepljenje. Svakako da svi pratimo razvoj situacije u Kataloniji sa čuđenjem i strepnjom. Slični pritisci postoje i u Škotskoj i u drugim stabilnijim evropskim demokratijama. Istovremeno, čini se da te tendencije nemaju nasilni karakter, što je bilo karakteristično za težnje IRA² ili ETA³ u prošloj generaciji. U većini zemalja, regionalno prilagođavanje je više pitanje devolucije, prava na upotrebu jezika i obzira koji se tiču nacionalnog dostojanstva, ali ne i pitanje borbe za egzistenciju. Evropske integracije u velikoj meri smanjuju tenziju koju ovi problemi izazivaju. Postojanje Evropskog suda za ljudska prava i drugih evropskih institucija umanjuje strah od ugrožavanja ljudskih prava od strane centralne vlasti.

To se ne može se sa istom sigurnošću tvrditi i za spoljne delove evropskog projekta. U Moldaviji i Bugarskoj postoje značajne manjine koje još nisu uvidele prednosti postsovjetskog perioda. Ruske manjine u baltičkim zemljama predstavljaju kompleksan primer populacije koja je stigla tu zajedno sa sovjetskim trupama i sada ne zna za drugi dom. Nadamo se da će se i Balkan stabilizovati, ali to je već dugogodišnji istorijski projekat koji je previše puta bio tragično prekinut.

² Irska republikanska armija (prim. prev.)

³ Baskijska separatistička organizacija (prim. prev.)